
מישל אביטבול

מדינת ישראל צריכה להיות מדינה יהודית, ליברלית ודמוקרטית, בעלת זהות יהודית איתנה וקשר להיסטוריה של עם ישראל, שבצדו רצון להמשכיות היצירה היהודית בתחומי הספרות העברית, וההגות הדתית וההלכתית. ובנוסף לאופייה היהודי של המדינה, עליה להעניק זכויות שוות לכל אזרחיה ומעמד שווה לזרמים השונים ביהדות, כדוגמת הדגם המקובל במדינות רבות בעולם, שאין בו סתירה בין "מדינת לאום" ובין "מדינת כל אזרחיה".

צרפת, לדוגמה, היא למעשה מדינה נוצרית, אף על פי שבחוקתה אין כל אזכור לכך. אופייה הנוצרי בא לידי ביטוי באימוץ החגים הנוצריים, בספרות ובאמנות שלה, אולם למרות זאת קיימת בה הפרדה מוחלטת בין הדת למדינה, וכל אזרח חי בהתאם לדתו ולאמונתו. בניגוד לצרפת ישנן מדינות, כגון ארצות-הברית, המצהירות בגלוי על זיקה דתית נוצרית, אולם חוקותיהן מבטיחות קיום

של הפרדה מוחלטת בין דת למדינה, ומעניקות חופש פולחן לבני כל הדתות. היסוד אשר שומר על חופש הדת במדינות המוזכרות לעיל הנו משטר דמוקרטי, אשר מעניק שוויון זכויות לכל אזרחיהן ומיעוטיהן ללא הבדלי דת, גזע ומין. מעבר לכך, אם נסקור את המדינות המצליחות בעולם, נגלה שהן ברובן מדינות ליברליות-דמוקרטיות, ואילו המדינות הנחשלות יש להן אופי חד-גוני מבחינת משטריהן הפוליטיים. משום כך ראוי לאמץ את הדגם המצליח, ולשמור על אופייה הדמוקרטי-אוניברסליסטי של ישראל.

ההיסטוריה גם מראה לנו כי במדינות סוציאל-דמוקרטיות, שקיים בהן צדק חברתי והפערים החברתיים-כלכליים בין שכבות העם שלהן קטנים, גדל השגשוג החברתי-כלכלי. בארץ יש חלל בנושא, שאותו ממלאים גורמים דוגמת ש"ס. לפיכך יש לשנות את סדר העדיפויות הלאומי ולהשקיע יותר בחינוך ובתרבות, כפי שמקובל לדוגמה במערב אירופה, אשר כאחוז אחד מן התוצר הלאומי הגולמי של ארצותיה מוקצב לענייני תרבות. חינוך ערכי ותרבות עשירה הם ערובה למדינה יהודית ליברלית, דמוקרטית ויצירתית.

נושא חשוב נוסף שעלינו להתמודד עימו הוא זה של היחסים בין הזרמים היהודיים השונים. לאורך ההיסטוריה היהודית בולטת העובדה שעצמאות יהודית בארץ ישראל נמשכה תקופות מעטות וקצרות. השלטון במלכות ישראל נכשל בשל העימותים הקיצוניים בין הפלגים השונים, שבמרכזם עמד הממד התיאולוגי-דתי, מה שהביא לחורבן הבית השני. לאור זאת, אם נפריד בין הדת לפוליטיקה במדינת ישראל ונחזיר את הדת לתחומה של החברה, זה רק ייטיב עימנו.

יהדות התפוצות מגלה סובלנות רבה כלפי הזרמים השונים ביהדות, בראש ובראשונה מפני שהמיעוט היהודי בגולה רגיש הרבה יותר לזכויות האזרח, בהיותו מיעוט בעצמו. אולם בישראל, שיש בה רוב יהודי, רגישות זו אינה קיימת לצערי במידה מספקת.

ליהדות פן אוניברסלי פתוח, מחד, ופן אתני סגור, מאידך. אני סבור שרק אם נאמץ את הפן האוניברסלי של היהדות נוכל להבטיח את קיומה של הדמוקרטיה בישראל, אשר תאפשר בין היתר שוויון זכויות לכל זרם דתי – רפורמי, קונסרבטיבי ועוד. בשנים האחרונות חלה בישראל הקצנה דתית ובולט בה חוסר הסובלנות כלפי הזרמים ביהדות, אולם אני מקווה שנשכיל לחזור לראייה הפלורליסטית של היהדות.

בעודנו מתמודדים עם אתגרי הדמוקרטיה ועם יחסי הדת והמדינה, עלינו לרכז מאמץ גדול בהפיכת ישראל למוקד של יצירה יהודית-ישראלית, שכן לא

שבנו מהגולה לארץ ישראל על מנת ליצור חיים שבטיים כבעבר, ועלינו להביט אל העתיד ולא רק אל העבר, כדי לדאוג לחיזוק הזהות היהודית בארץ ובתפוצות. בעבר היו מוקדי היצירה הרוחנית בגולה, אולם כעת, כאשר יהודי התפוצות מעורים בארצות מגוריהם ומפתחים את התרבות המקומית, על מדינת ישראל לשמש מרכז יצירה יהודי בין-לאומי. מה גם שיהדות התפוצות רואה במדינת ישראל מוקד להזנה ערכית לצורך חיזוק הזהות היהודית. צעירים יהודים רבים באים לישראל לתקופות של חודשים אחדים או שנים כדי להכיר את המציאות הישראלית ואת הנוף הישראלי, מתוך תפישה שמדינת ישראל היא ערובה להמשכיות היהודית מבחינה היסטורית, תרבותית ודתית. הציונות דאגה בעבר להקמת מדינה יהודית, והתגייסה באופן משני בלבד לפיתוח חברתי, להשקעה בחינוך ערכי וליצירת אמצעים שיסייעו לשמור על קיומה של המדינה לדורות הבאים. מדינת ישראל כבר קיימת. עתה הגיע הזמן לטפל בתכנים ובאמצעים שיסייעו לקיומה כמדינה יהודית, ליברלית ודמוקרטית.

פרופ' מישל אביטבול הוא ראש הקתדרה לחקר ההיסטוריה של מרוקו ויהדות מרוקו על שם רוברט אסרף, וראש בית הספר לתלמידים מחו"ל באוניברסיטה העברית בירושלים.